

VONDSTEN IN EN NABIJ DE KAPITTELKERK VAN ST. PIETER

De werkzaamheden sedert lange tijd verricht voor de restauratie van de Pieterskerk, leveren af en toe kleine vondsten op, waarvan de vermelding wellicht belangstelling kan wekken. In een bepaald geval is het vastleggen in druk, foto of tekening zelfs het enige wat men er mee doen kan. Er is overigens in de loop der restauratiejaren meer gevonden dan hier wordt meegedeeld ¹⁾. Sommige der hieronder vermelde vondsten dateren reeds van enkele jaren geleden.

A. Op het terrein van het Notarishuis, Achter St. Pieter 18, vroeger tot het kerkerrein behorende, werd in 1956 een rode zandstenen sarcofaag opgegraven. De bodem vertoonde ter hoogte van het hoofd een grieks kruis; de afdruk van het lichaam was, waarschijnlijk veroorzaakt door een of ander chemisch proces, op de bodem zichtbaar. De Vereniging van Notarissen heeft de sarcofaag afgestaan aan het Rijksmuseum Twente te Enschede.

B. In de van omstreeks 1350 daterende kapel van de zuidzijde van het koor, de St. Nicolaaskapel, ook de dekenskapel genoemd, kwamen in april 1956 op de westelijke wand, bij het wegbreken van een te eniger tijd daarvoor gemetseld muurtje, in vage vorm, verbleekt en aangetast door tijd en andere factoren, te voorschijn de tekening van een kruisbeeld en een bij de rechter kruisbalk geplaatste tekst. Met veel moeite heb ik het grootste gedeelte daarvan nog kunnen lezen. Het is een gebedstekst in korte zinnetjes met rijnwoorden, die op latijnse voorbeelden terug kunnen gaan. Al is de structuur, de vorm van het gebed 14de-eeuws, de motieven stammen uit veel vroeger tijd. Kenners van onze middeleeuwse vroomheid zullen hierover mogelijk meer kunnen zeggen.

„O ihesu crist got ende here Doer dine hilighen name ere
doer dine grundelosen barmher(ti)cheyt Make dat mi
al myn sunde werden leet. Laet mi dencken aen
dinen noet. Aen dinen bitteren doct. Aen dine
vyf wonden, dat ick aen dine ghenade werde (?) bond..(?)
bescherm mi voer die helsen pinen, dat.....
..... dinen moge (?) schinen Ende myne
..... Amen”

C. Eind mei of een der eerste dagen van juni 1963 werd onder de drie tegelvloeren van de voormalige Maria Magdalenakapel ²⁾ een

1) Zie bijv. Maandblad Oud-Utrecht 1955, blz. 97-100, 1956, blz. 76-78 en Bulletin Oudheidk. Bond 1959, kol. 44-50.

2) In de kloostergang van de kerk, ook proostkapel genoemd. Vermeld in 1295 (Oorkb. Utrecht V, 1, blz. 210, nr. 2692).

sarcofaag opgegraven, die uit de 11e eeuw moet dateren (de kerk zelf is van 1048). De lange zijden (c. 1.60 m.) bestaan ieder uit drie lange blokken tufsteen, de korte zijde is 40 cm. breed.

De sarcofaag was afgedekt met een dakje, gevormd door schuin tegen elkaar staande kleinere blokjes tufsteen, vijf aan iedere zijde. Een bodem is niet aanwezig geweest, wat bij zo vroege graven van dit type meer voorkomt. De dode heeft met het hoofd op een uitgehakte steen gelegen, bij wijze van hoofdkussen. Na de eerste bijzetting is later nog een tweede overledene daar te ruste gelegd, zoals de skeletfragmenten aantoonde.

D. Later in 1963 is een vrij lange gedenksteen (92,5 x 11,7 cm) te voorschijn gekomen, waarop naast elkaar in drie vakjes de volgende teksten te lezen waren:

Anno domini MCCCC LXIII mensis decembris die VII obyt dominus Zuederus Cloetinc canonicus huius ecclesie hic sepultus orate pro (eo)

Anno domini M CCCC XXXVIII mensis maij die VI obyt Wilhelmus Cloetinc civis trajectensis hic sepultus orate pro eo

(Anno domini) M CCCC XXX VIII mensis iuny die tercia obyt Dylburga uxor Wilhelmi Cloetinc hic sepulta orate pro ea

dat wil zeggen:

In het jaar des Heren 1463, 7 december, stierf heer Zweder Cloetinc kanunnik van deze kerk, hier begraven, bidt voor hem.

In het jaar des heren 1434, 6 mei, stierf Willem Cloetinc, burger van Utrecht, hier begraven, bidt voor hem.

In het jaar des Heren 1438, 3 juni, stierf Dylburga, vrouw van Willem Cloetinc, hier begraven, bidt voor haar.

De steen heeft oorspronkelijk in de muur gemetseld gezeten aan de noordzijde van het koor, of althans dicht daarbij, zegt van Buchell ³⁾ die hem daar nog heeft gezien evenals de grafsteen in het plaveisel ter plaatse met het familiewapen.

Zweder Cloetinc of Clutinck komt in 1437, 1455 en 1459 voor als kanunnik van St. Pieter. In het laatste jaar trad hij met een collega op als procurator van medekanunnik mr. Johan die Witte, namens wie zij het claustrale huis in de zuidwestelijke hoek van de immuniteit verkochten aan de medicus mr. Dirc Croll ⁴⁾. Zelf bewoonde Cloetinc een huis in dezelfde immuniteit, wat haast van zelf spreekt en bovendien uit een acte van 1464 blijkt ⁵⁾.

³⁾ Monumenta in templis (hs. in bibliotheek gemeente-archief), fol. 37. Van Buchell las in het laatste vakje: mensis maij, ik meen dat er staat: iunij.

⁴⁾ Namelijk het latere Pausuize. — Archief Aartsb. Utrecht 1892, blz. 257.

⁵⁾ Archief kapittel van St. Pieter, nr. 137.

Buiten deze vrij formele gegevens is nog bekend, dat hij bij testament een vicarie stichtte van O. L. Vrouw, St. Pieter, St. Andries en St. Antonis op een altaar aan de westzijde van de kerk onder het orgel. Hij vermaakte daarvoor aan het kapittel een groter of kleiner kapitaaltje, waartegenover het kapittel op zich nam jaarlijks drie franse schilden ten behoeve van genoemde vicarie aan zijn executeurs uit te keren ⁶⁾.

Bij testament of mondeling, zo stel ik mij voor, heeft hij ook bepaald, dat in de kerk waaraan hij zo lang verbonden was geweest, een gedenksteen zou komen, waarop, natuurlijk, zijn naam vermeld moest worden, maar ook die van zijn ouders. Anderen immers dan zijn ouders kunnen Willem en Dylburga toch wel niet geweest zijn.

In hetzelfde graf, waarin zij teruste waren gelegd, moest ook hij begraven worden. Als celibatair aan geen eigen gezin gebonden en nooit geheel van het ouderlijk huis losgeraakt, had hij tot zijn late einde toen een vererende herinnering bewaard aan vader en moeder, die hem waren voorgegaan met het teken des geloofs en rustten in de slaap van vrede . . . *qui nos praecesserunt cum signo fidei et dormiunt in somno pacis* . . . zoals hij bad, telkens als hij de mis las aan een der altaren van zijn kerk.

En als ik nu verder mag gaan met mij voor te stellen hoe het geweest kan zijn, — de kanunnik stamde uit een geëerd burgergezin. Vader Willem Cloetinc was korenkoper geweest en had als deken van het korenkopersgild in 1418, 1424, 1430 zitting gehad in het de stad meebesturend college der oudermannen, en bovendien was hij in 1420, 1427 en 1432 raadslid geweest. Hij zal dus een zekere positie in Utrecht hebben ingenomen en een daarmee corresponderende graad van welstand hebben bereikt, die hem in staat stelde, als het nodig geweest mocht zijn, zijn zoon een praebende in het kapittel van St. Pieter te verschaffen.

De moeder? De vrouw uit het Boek der Wijsheid, op wie het hart van haar man vertrouwt, die opstaat vóór het dag is, de gang van haar huishouden nauwkeurig gadeslaat en alles doet wat daar verder staat om de ideale vrouw te tekenen? Alleen maar een naam — Dylburga — en de datum van haar overlijden. Ze heeft genoeg betekend dat haar zoon haar een gedenkteken stichtte ad aeternam memoriam.

J. W. G. VAN CAMPEN

⁶⁾ Ibid. nr. 1082.

KLEINE MEDEDELING.

HONDERDVIJFTIG JAAR CAVALERIE

In het museum Flehite te Amersfoort wordt tot en met mei de expositie „Honderdvijftig jaar cavalerie” gehouden. Men ziet er uniformen, wapens en schilderijen uit de periode 1813-1963. Het museum is alle werkdagen van 10 tot 12 en van 14 tot 17 uur geopend (’s maandags gesloten, ’s zondags alleen ’s middags open); bovendien donderdagavond van 20 tot 22 uur.